

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติด้านความปลอดภัยในกระบวนการทำงานของพนักงานบริษัทยูนิเวน โพรเซน โปรดักส์ จำกัด ผู้ศึกษาได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเรื่องทัศนคติ

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดอุบัติเหตุ

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเรื่องทัศนคติ (Attitudes)

ทัศนคติ เป็นอักษมาสัย (Disposition) หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งคน วัตถุสิ่งของ หรือความคิด ทัศนคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีทัศนคติบวกต่อสิ่งใด ก็จะมีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีทัศนคติลบก็จะหลีกเลี่ยง ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล และทัศนคติดีมีลักษณะดังต่อไปนี้ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541: 367)

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้

2. ทัศนคติเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญกับสิ่งเร้าหรือหลีกเลี่ยง ดังนั้น

ทัศนคติจึงมีทั้งบวกและลบ เช่น ถ้านักเรียนมีทัศนคติบวกต่อวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนจะชอบคณิตศาสตร์ และเมื่ออยู่ชั้นมัธยมศึกษา ก็จะเลือกเรียนแขนงวิทยาศาสตร์ ตรงข้ามกับนักเรียนที่มีทัศนคติลบต่อคณิตศาสตร์ก็จะไม่ชอบหรือไม่มีความสนใจที่จะเรียน เมื่ออยู่ชั้นมัธยมศึกษา ก็จะเลือกเรียนทางสายอักษรศาสตร์ทางภาษา เป็นต้น

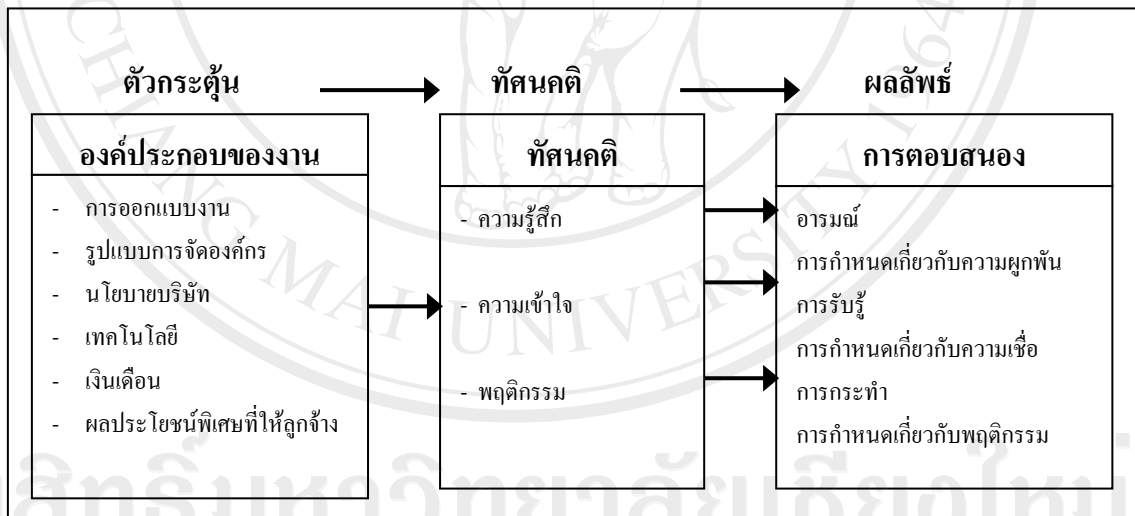
3. ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ องค์ประกอบเชิงความรู้สึก อารมณ์ (Affective Component) องค์ประกอบเชิงปัญญาหรือการรู้คิด (Cognitive Component) องค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (Behavioral Component)

4. ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจจะเปลี่ยนแปลงจากบวกเป็นลบหรือจากลบเป็นบวก ซึ่งบางครั้งเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรืออาจจะเปลี่ยนแปลงความเข้มข้น (Intensity) หรือความมากน้อย ทัศนคติบางอย่างอาจจะหยุดเลิกไปได้

5. ทัศนคติเปลี่ยนแปลงตามชุมชนหรือสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก เนื่องจากชุมชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ อาจจะมีค่านิยมที่เป็นอุดมการณ์พิเศษเฉพาะ ดังนั้นค่านิยมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลที่เป็นสมาชิก ในกรณีที่ต้องการเปลี่ยนทัศนคติ จะต้องเปลี่ยนค่านิยม

6. สังคมประกิด (Socialization) มีความสำคัญต่อพัฒนาการทัศนคติของเด็ก โดยเฉพาะทัศนคติต่อความคิดและหลักการที่เป็นนามธรรม เช่น อุดมคติ ทัศนคติต่อเสรีภาพในการพูด การเขียนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง จะมีทัศนคติบวกสูงสุด

จากลักษณะของทัศนคติที่กล่าวถึงข้างต้น พบว่า องค์ประกอบระหว่างความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรม เป็นตัวกำหนดทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (วิเชียร วิทยอุดม, 2547) ดังแสดงให้เห็นในภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 แสดงถึงองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ประการ

ที่มา :Gibson et al. 2000. **Organization Behavior, Structure and Process.** Boston : Irwin

McGraw-Hill, p. 103.

วิธีวัดทัศนคติไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถวัดได้จากการแสดงออกในรูปของความคิดเห็น หรือ ภาษาพูด ซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนตามหลักการวัด

วิธีวัดทัศนคติ / เจตคติ (Likert Scale) เป็นการเลือกตอบคำถามต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วยตามคะแนนที่กำหนดให้ คะแนนจะขึ้นอยู่กับระดับความเห็นด้วย ดังนั้น คะแนนรวมของทุกข้อ จะเป็นเครื่องชี้ระดับทัศนคติของผู้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ทัศนคติของคณงานทางด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย จะสามารถสื่อถึงจิตสำนึกเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ได้

ประเภทของทัศนคติ

ทัศนคติของบุคคลแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ทัศนคติเชิงบวกหรือที่ดีเป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกถึงความรู้สึก อารมณ์ จากสภาพจิตใจได้ตอบในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน การดำเนินการขององค์กรและอื่น ๆ
2. ทัศนคติเชิงลบหรือไม่ดี คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกเป็นไปในการเสื่อมเสีย ไม่ได้ รับความเชื่อถือหรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลง ระแวง สงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงาน องค์กร สถาบัน การดำเนินการ ขององค์กรและอื่น ๆ
3. ทัศนคติที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งหรือต่อบุคคล หน่วยงาน สถาบัน องค์กรและอื่นๆ โดยสิ้นเชิง

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดอุบัติเหตุ

- ทฤษฎีรูปแบบการเกิดอุบัติเหตุ

กองทัพบกสหรัฐอเมริกา เป็นผู้เสนอ “ทฤษฎีรูปแบบการเกิดอุบัติเหตุ” (บันทึก จารุเนตร, 2546) ซึ่งทฤษฎีนี้มีมูลเหตุมาจากกองทัพของสหรัฐอเมริกาต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ ป้องกันประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาด้านความปลอดภัยและนำมาใช้ควบคู่ไปกับการผลิต ทำให้เกิดแนวคิดการเกิดอุบัติเหตุว่ามีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความผิดพลาดของผู้ปฏิบัติงาน (Human Error) เกิดจากผู้ปฏิบัติงานมีพฤติกรรม การกระทำที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Act) และสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Condition) ต่าง ๆ ที่มีอยู่ หรือเกิดขึ้นก็เกิดจากวิธีการทำงานที่ไม่ปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานเช่นกัน โดยความผิดพลาดต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากความผิดพลาดทางร่างกาย ขาดการฝึกอบรมอย่างเพียงพอ หรือ ขาดการ กระตุ้น หรือแรงจูงใจในการทำงาน

2. ความผิดพลาดในระบบ (System Error) อาจเกิดจากการออกแบบไม่เหมาะสม ซึ่งเนื่องมาจากนโยบายที่ไม่เหมาะสมของหน่วยงาน เช่น การประหยัด การเลือกใช้เทคโนโลยี การบำรุงรักษา

3. ความผิดพลาดในการบริหารจัดการ (Management Error) สาเหตุหลักอาจเกิดจากความล้มเหลวจากการบริหารจัดการ ข้อมูลข่าวสาร การใช้เทคโนโลยี และระบบการทำงานที่ไม่เหมาะสม ซึ่งความล้มเหลวนี้อาจเกิดจากการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง การฝึกอบรมไม่เพียงพอ ขาดการกระตุ้น ขาดแรงจูงใจในการทำงาน

ดังนั้นการลดอุบัติเหตุอาจทำได้ โดยการลด หรือกำจัดความผิดพลาดในส่วนต่าง ๆ ทั้งของผู้ปฏิบัติงาน ระบบ และการบริหารจัดการ

- ทฤษฎีโดมิโนของอุบัติเหตุ (Domino Theory)

เจลิ้มซัย ชัยกิตติภรณ์ (2543) กล่าวว่า การบาดเจ็บและความเสียหายต่าง ๆ เป็นผลสืบเนื่องมาจากอุบัติเหตุ และ อุบัติเหตุเป็นผลมาจากการกระทำหรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งเปรียบได้กับโดมิโน 5 ตัวเรียงต่อกัน เมื่อใดตัวหนึ่งล้ม ย่อมมีผลทำให้โดมิโนตัวถัดไปล้มตามกันไปด้วย โดย โดมิโนทั้ง 5 ตัว ประกอบด้วย

- 1) สภาพแวดล้อม หรือ ภูมิหลังของบุคคล (Social Environment or Background)
- 2) ความบกพร่อง ผิดปกติของบุคคล (Defect of Person)
- 3) การกระทำ หรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Acts / Unsafe Condition)
- 4) อุบัติเหตุ (Accident)
- 5) การบาดเจ็บ หรือเสียหาย (Injury / Damages)

สภาพแวดล้อมทางสังคม หรือภูมิหลังของคนใดคนหนึ่ง (ครอบครัว ฐานะความเป็นอยู่ การศึกษา) ก่อให้เกิดความบกพร่องหรือผิดปกติของคนนั้น (เช่น ทักษะติดต่อความปลอดภัยที่ไม่ถูกต้อง นิสัยชอบเสี่ยง ความมั่งง่าย) ก่อให้เกิดการกระทำ หรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดอุบัติเหตุการบาดเจ็บ หรือความเสียหายตามมาในที่สุด ทฤษฎีโดมิโนนี้ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลูกโซ่ของอุบัติเหตุ (Accident Chain)”

การป้องกันอุบัติเหตุตามทฤษฎีโดมิโนยึดหลักการตัดลูกโซ่ของอุบัติเหตุ โดยกำจัด การกระทำ หรือสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย (โดมิโนตัวที่ 3) ทำให้อุบัติเหตุไม่สามารถเกิดขึ้นได้ การเลือกกำจัดโดมิโนตัวที่ 3 เนื่องจากการกำจัดโดมิโนตัวที่ 1 (สภาพแวดล้อมของสังคมหรือภูมิหลังของบุคคล) หรือ โดมิโนตัวที่ 2 (ความบกพร่อง ผิดปกติของบุคคล) เป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากกว่า เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและปลูกฝังจนเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลแล้ว

- ทฤษฎีรูปแบบระบบความปลอดภัย

Firenze เป็นผู้เสนอ “ทฤษฎีระบบความปลอดภัย” (บัณฑิต จารุเนตร, 2546) แนวคิดนี้กล่าวไว้ว่า การเกิดอุบัติเหตุมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน 3 องค์ประกอบ คือ คน เครื่องจักร และสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญต่อการทำงานและการเกิดอุบัติเหตุ

1. คน หรือผู้ปฏิบัติงาน (Man) เมื่อต้องการทำงานแต่ละชิ้น ต้องตัดสินใจ (Decision) เลือกรูปแบบปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย แต่การตัดสินใจในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายแต่ละครั้งย่อมมีความเสี่ยง (Risks) แฝงอยู่ ดังนั้นจึงต้องมีข้อมูลข่าวสาร (Information) ที่เพียงพอ ถ้าข้อมูลข่าวสารดี ถูกต้องก็จะทำให้การตัดสินใจถูกต้อง แต่หากข้อมูลข่าวสาร ไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้การตัดสินใจนั้นผิดพลาด หรือ มีความเสี่ยงสูง และทำให้เกิดความล้มเหลวในการทำงาน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้

2. อุปกรณ์เครื่องจักร (Machine) อุปกรณ์เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตจะต้องมีความพร้อมปราศจากข้อผิดพลาด ถ้าออกแบบไม่ถูกต้อง ไม่ถูกหลักวิชาการ หรือขาดการบำรุงรักษาที่ดีย่อมทำให้กลไกของเครื่องจักรทำงานผิดพลาด ซึ่งนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุได้

3. สิ่งแวดล้อม (Environment) สภาพการทำงานและสิ่งแวดล้อมในการทำงานมีบทบาทสำคัญต่อการผลิต ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม ย่อมก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ เช่น การทำงานอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีสารพิษฟุ้งกระจาย หรือ แสงจ้า ดังนั้นก่อนที่ผู้ปฏิบัติงานจะตัดสินใจทุกครั้งจึงต้องหาข้อมูล เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจนั้นถูกต้อง โดยข้อมูลนั้นควรประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับงานที่ต้องปฏิบัติ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ถ้าหากข้อมูลมีจำนวนและคุณภาพมากพอ ก็จะทำให้ความเสี่ยงลดลงอยู่ในขีดจำกัดที่อาจสามารถทำได้ โดยการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเพียงพอ

สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ

สาเหตุที่สนับสนุนให้เกิดอุบัติเหตุ ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยด้วยกัน คือ (สุขงกช เครื่องคำ, 2546)

1. ปัจจัยเกี่ยวกับคนงานและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับคนงาน

1) ทางด้านสภาพร่างกายของบุคคล เช่น ความเมื่อยล้า ภูหนวก สายตาผิดปกติ สภาพร่างกายไม่เหมาะกับงาน หรือ ความพิการต่าง ๆ

2) ทางด้านสภาพจิตใจของบุคคล เช่น ขาดความรู้ ขาดจิตสำนึก และไม่ตระหนักถึงความปลอดภัย มีทัศนคติไม่ดี ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ตื่นเต้นง่าย ตกใจง่าย

1.2 สิ่งแวดล้อมการทำงานของคนงานในขณะที่ทำงาน อันจะรวมถึง เครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือ อากาศที่หายใจ แสงสว่าง ความสั่นสะเทือน รังสี ความร้อน ความเย็น ก๊าซ ไอสาร ฝุ่นละออง และสารเคมีอื่น ๆ และยังรวมถึงเชื้อโรคและสัตว์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังรวมถึง สภาพการทำงานที่ซ้ำซาก การเร่งรีบทำงาน การทำงานเป็นผลัดหมุนเวียน สัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมงาน ค่าตอบแทน และชั่วโมงการทำงาน เป็นต้น

ลักษณะของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานนั้น จะสืบเนื่องมาจากคนงานต้องทำงานหรือปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ชิ้นงาน หรือ ผลผลิตออกมาซึ่งในการทำงานนั้นคนงานจะอยู่ในแวดวงของสิ่งแวดล้อมในการทำงาน แล้วปัจจัยทั้งสองจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้น หากทั้งสองปัจจัยเหมาะสม คือ คนงานมีทัศนคติที่ปลอดภัย มีความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติตนเหมาะสม และสิ่งแวดล้อมการทำงานมีความปกติ และ เหมาะสม ก็ย่อมเป็นที่แน่ใจว่า ไม่มีอุบัติเหตุจากการทำงานเกิดขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง หรือทั้งสองปัจจัยมีความบกพร่องไม่เหมาะสม ก็อาจคาดหมายได้ว่า อาจมีการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานขึ้นได้ ซึ่งอาจจะเป็นผลทำให้คนงานเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคจากการทำงาน หรือ ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจากการทำงานได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการเจ็บป่วย หรือ บาดเจ็บเกิดขึ้นคนงานนั้นอาจจะเป็นการตรวจวินิจฉัยการรักษาพยาบาล หรือฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางด้านการแพทย์ให้หายได้ แต่เมื่อบุคคลนั้นกลับเข้ามาทำงาน สภาพสิ่งแวดล้อมการทำงานที่ไม่เหมาะสมเช่นเดิมอีก ในที่สุดบุคคลนั้นก็อาจจะได้รับอันตรายทำนองเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นอีกไม่มีที่สิ้นสุด

2. ปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการหรือการบริหาร จากการขาดการบริหารความปลอดภัยที่ดีได้แก่

- 2.1 ไม่ได้จัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการทำงานอย่างปลอดภัยแก่คนงาน
- 2.2 ไม่ได้จัดทำระเบียบข้อบังคับและควบคุมงานให้ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด
- 2.3 ไม่ได้วางแผนความปลอดภัยไว้ล่วงหน้า
- 2.4 ไม่ได้มีกระบวนการตรวจสอบการทำงานว่ามีความปลอดภัยหรือไม่ เพียงใด
- 2.5 ไม่ได้วิเคราะห์อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงและวิธีการป้องกันแก้ไข การปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

การบริหารความปลอดภัยสมัยใหม่ (Modern Safety Management)

สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน ประเทศไทย (2547) กล่าวถึงผลของการศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยพบว่า ความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุ 80% สามารถที่จะควบคุมได้โดยการบริหารจัดการ และอีก 20% สามารถควบคุมได้โดยการปฏิบัติงาน จากผล

การศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการควบคุมอุบัติเหตุจากการกำกับดูแล ผู้ปฏิบัติงานไปเป็นการบริหารจัดการความปลอดภัยแทน โดยมีการพัฒนาจากรูปแบบการบริหารงานแบบดั้งเดิม (Tradition safety Management) มาเป็นการบริหารงานความปลอดภัยสมัยใหม่ (Modern Safety Management) ซึ่งเน้นที่ระบบมาตรฐาน และการประเมินผล

ระบบการบริหารงานความปลอดภัยสมัยใหม่

เป็นการพัฒนาการรูปแบบการบริหารงานความปลอดภัยและความสูญเสียอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายชัดเจน มีมาตรฐานในการปฏิบัติ และมีระบบการประเมินผลที่เชื่อถือได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการบริหารงาน (Management Concept) มีแนวคิดการบริหารงานคือ
 - เน้นเรื่องของการบริหารงาน โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารระดับสูง
 - ใช้ระบบบริหาร ควบคุมอุบัติเหตุและความสูญเสียเป็นหลัก
 - ระบบการจัดการที่ดี และ ระบบประเมินผลที่เชื่อถือได้ สามารถค้นหาสาเหตุของอุบัติเหตุได้
 - เน้นกลยุทธ์การป้องกันมากกว่าการแก้ไข
 - ค้นหาและจัดลำดับความวิกฤติของปัญหาความรุนแรงว่าจะดำเนินการในเรื่องใดก่อน
 - จัดความสัมพันธ์ของการจัดการด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ระบบข้อมูล (Management Information System) มีระบบการจัดเก็บที่ดี สามารถค้นหาได้ง่าย ป้องกันการสูญหาย มีข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์เพื่อการวางแผน การกำหนดนโยบายและการดำเนินการด้านต่าง ๆ
3. มาตรฐานการปฏิบัติงาน (Performance Standard) การปฏิบัติงานจะต้องมีขั้นตอนในการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติและจะต้องมีการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐาน
4. การวัดและการประเมินผล (Measurement and Evaluation System) ระบบการวัดและประเมินผลจะต้องบอกได้ว่ากิจกรรมหรือโครงการที่ปฏิบัติไปแล้วได้ผลอย่างไร ปฏิบัติได้ตามมาตรฐานหรือต่ำกว่ามาตรฐาน โดยใช้ผู้ประเมินจากภายนอกที่เชื่อถือได้

การควบคุมความปลอดภัยที่ทุกคนมีส่วนร่วม

วิฑูรย์ สิมะ โชคดี (2537) อธิบายถึง การบริหารการจัดการด้านความปลอดภัยที่มีลักษณะ ดังนี้

1. เกิดจากความร่วมมือกันของทุกคนในองค์กร ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง จนถึงพนักงานระดับล่างสุด
2. เกิดจากความร่วมมือกันของทุกฝ่ายในองค์กรตั้งแต่ฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาด ฝ่ายวิจัยพัฒนา ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายบุคคล เป็นต้น
3. เกิดจากการยอมรับของทุกคนว่า ความปลอดภัยคือ ความรับผิดชอบของ ทุกคน (Safety is Everyone' Responsibility)
4. เกิดจากจิตสำนึกด้านความปลอดภัย และความต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีของทุกคน
5. เกิดจากการรวมเอามาตรการด้านความปลอดภัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในทุกภาระหน้าที่กิจกรรมและงานต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อให้ความปลอดภัยผสมผสานกลมกลืนอยู่ในกระบวนการผลิตหรือการปฏิบัติการใด ๆ ขององค์กร จนเป็นเนื้องานเดียวกัน (Safe Production or Safe Operation) โดยมีจิตสำนึกของต้นทุนด้วย

- ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (Occupational Health and Safety Management System) โดยใช้ มอก. 18001:2542 และ OHSAS 18001:1999

สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ (2550: ออนไลน์) กล่าวถึงระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยไว้ว่า ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย : มอก. 18001:2542 กำหนดขึ้นโดยใช้ BS 8800 (Guide to Occupational Health and Safety Management System) เป็นแนวทางอาศัยหลักของระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยเข้ากับระบบการจัดการขององค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อลดและควบคุมความเสี่ยงอันตรายของพนักงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของธุรกิจให้เกิดความปลอดภัยและส่งเสริมภาพพจน์ด้านความรับผิดชอบต่อองค์กรที่มีต่อพนักงานและสังคม

มาตรฐานระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย OHSAS 18001:1999 กำหนดขึ้นโดยอ้างอิง BS 8800 มาตรฐานของประเทศต่างๆ และมาตรฐานระบบ OHSMS ของหน่วยรับรองต่างๆ มาตรฐาน มอก. 18001:2542 และ OHSAS 18001:1999 ได้กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดระบบการตรวจประเมินและการรับรองความสอดคล้องของระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยนอกจากนี้ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มอก. 18001:2542 และ OHSAS 18001 :1999 ยังได้รับการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับ

ISO 9001:2000 และ ISO 14001:2004 เพื่อให้สามารถบูรณาการเป็นระบบการจัดการเดียวกัน โดยมีหลักการดังนี้

หลักการที่ 1 คือ ความมุ่งมั่นและนโยบาย (Commitment and Policy)

หลักการที่ 2 การวางแผน (Planning)

หลักการที่ 3 การนำระบบไปปฏิบัติ (Implementation)

หลักการที่ 4 การตรวจวัดและการประเมินผล (Measurement and Evaluation)

หลักการที่ 5 การทบทวนระบบและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Review and Improvement)

ขั้นตอนหลักในการจัดทำระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

1. การทบทวนสถานะเริ่มต้น

องค์กรจะต้องพิจารณาทบทวนระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่มีอยู่เพื่อทราบสถานภาพปัจจุบันขององค์กร โดยมีวัตถุประสงค์ในการกำหนดขอบเขตของการนำเอาระบบการจัดการไปใช้และเพื่อใช้ในการวัดผลความก้าวหน้า

2. นโยบายอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

ผู้บริหารระดับสูงสุดขององค์กรจะต้องกำหนดนโยบายและจัดทำเป็นเอกสารพร้อมทั้งลงนามเพื่อแสดงเจตจำนงด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย แล้วมอบหมายให้มีการดำเนินการตามนโยบายพร้อมทั้งจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินการ ต้องให้พนักงานทุกระดับเข้าใจนโยบาย ได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมและมีความสามารถที่จะปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบรวมทั้งส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดการ

3. การวางแผน

มีการชี้บ่งอันตรายและประเมินความเสี่ยง รวมทั้งชี้บ่งข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อใช้ในการจัดทำแผนงานควบคุมความเสี่ยงการวัดผลและการทบทวนระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสมพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดสรรทรัพยากรได้ถูกต้องทั้งด้านงบประมาณและบุคลากร

4. การนำไปใช้และการปฏิบัติ

องค์กรต้องนำแผนงานที่กำหนดไว้มาปฏิบัติโดยมีผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้รับผิดชอบโครงการจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อให้มีความรู้และความสามารถที่เหมาะสมและจำเป็นจัดทำและควบคุมเอกสารให้มีความทันสมัย มีการประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนในองค์กรตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ให้ความสำคัญและร่วมมือกันนำไปใช้ปฏิบัติพร้อมทั้ง

ควบคุมการปฏิบัติให้มั่นใจว่ากิจกรรมดำเนินไปด้วยความปลอดภัยและสอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้รวมถึงมีการเตรียมความพร้อมสำหรับกรณีที่เกิดภาวะฉุกเฉินขึ้น

5. การตรวจสอบและแก้ไข

ผู้บริหารขององค์กรต้องกำหนดให้มีการตรวจติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ โดยการตรวจประเมิน เพื่อวัดผลการปฏิบัติและหาข้อบกพร่องของระบบ แล้วนำไปวิเคราะห์หาสาเหตุและทำการแก้ไข แล้วบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

6. การทบทวนการจัดการ

ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรจะต้องกำหนดให้มีการทบทวนระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย จากผลการดำเนินงาน ผลการตรวจประเมินรวมทั้งปัจจัยต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป นำมาปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและกำหนดแผนงานในเชิงป้องกัน

การนำมาตรฐานไปใช้

การนำมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยไปใช้ จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ช่วยองค์กรลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้ปฏิบัติงานและประการสำคัญคือ ช่วยลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุภายในองค์กร ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความห่วงใยขององค์กรที่มีต่อพนักงาน นำไปสู่ความมั่นใจในการทำงาน เสริมสร้างคุณภาพขององค์กร อันก่อให้เกิดความได้เปรียบต่อองค์กรคู่แข่งในตลาดการค้าและเป็นผู้นำในวงการธุรกิจระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยนี้สามารถนำมาใช้ได้กับการจัดการขององค์กรไม่ว่าประเภทหรือขนาดใดๆ แต่ต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารระดับสูงมีความมุ่งมั่นและตั้งใจแน่วแน่ในการนำระบบมาใช้และให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง
2. ทุกคนในองค์กรมีความเข้าใจ ให้ความสำคัญ มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ
3. มีการติดตามและปรับปรุงระบบการจัดการอาชีวอนามัย และความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จิตรา วิมลธำรง (2538) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ทัศนคติ ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยกับความปลอดภัยกับการจัดการความปลอดภัยของผู้ควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยางรถจักรยานยนต์ในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษา พบว่า

(1) ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยมีความสัมพันธ์กับการจัดการความปลอดภัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และทัศนคติต่อการจัดการความปลอดภัยไม่มีผลต่อการจัดการความปลอดภัย

(2) ทัศนคติต่อการจัดการความปลอดภัยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ประสบการณ์ทำงาน ระดับการศึกษา และประสบการณ์อบรมความปลอดภัย

(3) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์อบรมความปลอดภัย การจัดการความปลอดภัยขึ้นอยู่กับอายุ ประสบการณ์ทำงานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ แต่ไม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา และประสบการณ์อบรมความปลอดภัย

สุพัตรา โทวารกา (2538) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานในโรงงานทอผ้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรม เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานในโรงงานทอผ้า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ พนักงานแผนกปั่น และแผนกทอของโรงงานทอผ้าไทยคูราโบ จำนวนอย่างละ 25 คน ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านความปลอดภัยในการทำงาน โดยมีกลุ่มตัวอย่างผ่านขั้นตอนการจัดกิจกรรมจำนวน 37 คน จากแผนกปั่น 20 คน และแผนกทอ 17 คน ผลการวิจัย พบว่า พนักงานที่ผ่านกิจกรรมดังกล่าว มีพฤติกรรมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทำนองเดียวกัน คะแนนแบบวัดเจตคติ หลังการทดลองจัดกิจกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านความปลอดภัยในการทำงานมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

สุรัชย์ ไพศาลพันธ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อความปลอดภัยในการทำงานและการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 276 คน ผลการศึกษาพบว่า

(1) เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ อายุงาน และประสบการณ์ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานต่างกัน มีทัศนคติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่ต่างกัน ยกเว้นระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อความปลอดภัยในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(2) ทัศนคติต่อความปลอดภัยในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

พิมพ์ใจ สายวิภู (2541) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติหรือพฤติกรรมทางด้านความปลอดภัยในการทำงานของนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษาเขตการศึกษา 4 โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 342 คน ผลการศึกษาพบว่า

(1) เพศต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(2) สถานศึกษาต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) คะแนนเฉลี่ยสะสมแตกต่างกัน มีทักษะต่อความปลอดภัยในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนความรู้และการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่แตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(4) คะแนนรายวิชาความปลอดภัยต่างกัน มีความรู้ ทักษะ ต่อความปลอดภัยในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนความรู้และการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(5) อาชีพ รายได้ ต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(6) ระดับการศึกษาของบิดาต่างกัน มีความรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนทักษะและการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(7) ระดับการศึกษาของมารดาต่างกัน มีความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(8) ความรู้กับการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความรู้กับการปฏิบัติ เท่ากับ 0.08

(9) ทักษะกับการปฏิบัติต่อความปลอดภัยในการทำงานมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของทักษะกับการปฏิบัติต่อความปลอดภัย เท่ากับ 0.03